

Jolanta Witek, Krzysztof Błoński
Uniwersytet Szczeciński

Ocena jakości życia osób starszych w Polsce na podstawie *European Quality of Life Surveys*

Streszczenie

Celem rozważań jest zaprezentowanie wybranych obiektywnych i subiektywnych wyznaczników jakości życia osób starszych. Artykuł ma charakter badawczy. Przedmiotem analizy jest m.in. ogólna ocena zadowolenia z życia, jak i różnych jego aspektów oraz wyznawany poziom szczęścia. Artykuł przygotowano na podstawie wyników *European Quality of Life Surveys*. W postępowaniu badawczym korzystano również z wybranych pozycji literatury dostępnej w postaci książek i artykułów. Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują, że osoby z grupy 50+ są w mniejszym stopniu zadowolone ze swojego życia niż osoby młodsze, a zatem deklarują również niższe poczucie szczęścia. Wśród różnych aspektów życia osoby starsze najbardziej zadowolone są ze swojego życia rodzinnego i warunków mieszkaniowych. Natomiast niski poziom satysfakcji odnosi się do stanu zdrowia oraz oceny sytuacji gospodarczej kraju. Analizowaną grupę wiekową charakteryzuje również dość częste występowanie negatywnych emocji i relatywnie rzadkie pozytywne. Wśród wielu przyczyn takich odczuć istotne znaczenie mają uwarunkowania ekonomiczne stwarzające osobom starszym problemy z pokryciem wszystkich bieżących wydatków osiąganymi dochodami, co powoduje niepokój i lęk o ich bezpieczeństwo materialne.

Słowa kluczowe: jakość życia, osoby starsze, grupa wiekowa 50+, dane zastane.

Kody JEL: A14, D12

Wstęp

W miarę rozwoju społeczno-gospodarczego, wzrostu stopy życiowej, rozwoju produkcji, pojawiania się nowych dóbr i usług, przemian cywilizacyjno-kulturowych zmieniają się wzorce postępowania jednostki i podejmowane przez nią decyzje w ramach gospodarstwa domowego. Istnieje zatem uzasadniona konieczność prowadzenia badań na temat jakości życia, zarówno z punktu widzenia jednostki, jak również społeczeństwa, które decyduje o stylach, sposobach i poziomie życia. Badania obrazują ewolucję potrzeb, warunków i ilości ich zaspokajania, które stają się przedmiotem zainteresowania wielu dyscyplin naukowych. Jednocześnie podejmowane są działania w ramach różnych dziedzin naukowych, które mają na celu ustalenie sposobów pomiaru jakości życia, mierników wyrażania jakości życia, opracowanie metodologii badań oraz usystematyzowanie wiedzy na ten temat (Ostasiewicz 2002, s. 9).

Początków zainteresowania pojęciem „jakości życia” można doszukiwać się w poglądach Hipokratesa (wyrazem szczęśliwego życia ma być stan wewnętrznej równowagi) czy Arystotelesa (najważniejszy cel to dążenie do eudajmonii). W czasach nowożytnych na przełomie lat 70. I 80. XX wieku jakość życia została włączona do obszaru badań socjologii, psychologii i medycyny. Za prekursora badań na jakością życia uważa się Campbella, który wraz z Conversem i Rodgersem przeprowadził w 1971 roku badania, których celem był pomiar zadowolenia z własnego życia mieszkańców Stanów Zjednoczonych (Campbell 1976; Campbell, Converse, Rogers, 1976). Przedmiotem pomiaru był subiektywny poziom zadowolenia ludzi, jakość życia zorganizowanej społeczności, aby ocenić zmiany dokonujące się w życiu ludzi. Jedną z pierwszych definicji jakości została sformułowana przez Dalkey i Rourke (1972) i zakładała, że jej elementami są satysfakcja z życia i poczucie szczęścia. Przyjmuje się, że najbardziej wyczerpującą taksonomię jakości życia przedstawiła Farquhar (1995). Przegląd definicji „jakości życia” można również spotkać w innych publikacjach, np. Borys (2008), Papuć (2011), Trzebiatowski (2011), Wnuk i in. (2013).

W obszarze nauk społecznych definicje „jakości życia” można natomiast podzielić na cztery grupy (Trzebiatowski 2011, s. 26-29) . Są to:

1. Definicje „egzystencjalne”, w których cechą charakterystyczną jest rozróżnienie dwóch orientacji życiowych „mieć” i „być”.
2. Definicje „życiowe” związane z realizacją zadań określanych jako rozwojowych i życiowych.
3. Definicje lokujące jakość życia w kategorii potrzeb – utożsamiają jakość życia ze stopniem zaspokojenia potrzeb.
4. Definicje wyróżniające obiektywny i subiektywny nurt jakości życia uwzględniając jednocześnie koncepcję potrzeb – prezentujące subiektywne i obiektywne wskaźniki jakości życia wraz z oceną zaspokojenia różnych grup potrzeb.

Do obiektywnych wyznaczników jakości życia można zaliczyć m.in. poziom materialny, zabezpieczenie finansowe, warunki życia i mieszkania, warunki leczenia, bezpieczeństwo, relacje społeczne, system wsparcia społecznego, aktywność społeczną, rozwój osobisty, jak również rekreację i wypoczynek. Natomiast w zbiorze wyznaczników subiektywnych uwzględnia się m.in. poziom stanu zaspokojenia potrzeb bezpieczeństwa, poczucie wewnętrznej spokoju, realizację życiowych celów oraz aspiracji, stopień samoakceptacji, dobrostan psychiczny, akceptację społeczną czy uznanie społeczne.

Takie podejście ułatwia wielostronną analizę poziomu jakości poszczególnych grup społecznych czy całości społeczeństwa. Wyniki takich badań prezentują raporty GUS-u (*Jakość życia w Polsce*), Rady Monitoringu Społecznego (*Diagnoza Społeczna. Warunki i jakość życia Polaków*) czy Europejskiej Fundacji na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (*Europejskie Badania Jakości Życia, EQLS*).

Trendy demograficzne wskazujące na systematyczny wzrost przeciętnej długości życia, niewątpliwie związane z rozwojem medycyny, profilaktyką prozdrowotną oraz nowoczesnym systemem opieki, powodują, że od pewnego czasu jakość życia ludzi starszych jest

coraz częściej podejmowanym tematem badań. Przykładem takich badań jest Europejski *Sondaż Zdrowia i Starzenia się* (SHARE) czy *Europejski Sondaż Socjologiczny* (ESS).

Dane demograficzne potwierdzają, że statystyczny Polak żyje 72,7 lat, przeciętna Polka - 81 lat. Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego, długość życia będzie rosła. Przewiduje się, że w 2030 roku kobiety będą żyły średnio 83, a mężczyźni 77,5 lat. Sytuacja ta w jeszcze większym stopniu dotyczy Unii Europejskiej, gdzie szacuje się, że liczba osób powyżej 80. roku życia do 2060 roku wzrośnie niemal dwukrotnie. Z danych Eurostat wynika, że w Niemczech, Portugalii, Hiszpanii i we Włoszech osoby powyżej 80. roku życia będą stanowiły ok. 13,5-14% całego społeczeństwa, a w Polsce 12,3%.

Zatem starzenie się społeczeństwa powoduje konieczność zapewnienia opieki medycznej oraz psychologicznej osobom w podeszłym wieku. Ważne jest nie tylko dbanie o kondycję fizyczną, ale także zapewnienie zadowolenia z życia, poczucia satysfakcji z bliskich więzi oraz sprawności intelektualnej. Tak więc celem rozważań jest zaprezentowanie wybranych obiektywnych i subiektywnych wyznaczników jakości życia osób starszych na podstawie wyników badania EQLS z 2012 roku.

Podstawowe informacje o badaniu EQLS

Podstawą przeprowadzonych analiz były pierwotne dane zastane o charakterze subiektywnym – *European Quality of Life Surveys* (EQLS). Badania przeprowadzane są okresowo co 4 lata (od 2003 roku; ostatnie badanie przeprowadzono w 2012 roku), na podstawie wystandardyzowanego kwestionariusza wywiadu. Celem badań EQLS jest uchwycenie poglądów, postaw i doświadczeń osób dorosłych w Europie w celu dokonania oceny ich jakości życia. Dokonując operacjonalizacji celu badania można wskazać dalsze zagadnienia będące obszarem zainteresowania. Są to m.in: zatrudnienie, dochody, wykształcenie, warunki mieszkalne, rodzina, zdrowie, równowaga między pracą a życiem osobistym. Dodatkowo badania obejmują również pomiar subiektywnej oceny poziomu zadowolenia osobistego, jak również postrzeganą jakość społeczeństwa.

Charakterystyka grupy wiekowej 50+ na podstawie badań EQLS

Ostatnie badanie EQLS na terenie Polski objęło 2262 osoby, z czego 44% stanowiły osoby w wieku powyżej 50 lat. Liczba badanych mężczyzn w analizowanym przedziale wiekowym wyniosła 429, co stanowiło 19% wszystkich badanych. Większą grupę badanych stanowiły kobiety. Przebadano z tej kategorii wiekowej 557 kobiet (25% ogółu badanych). Respondenci z tej grupy tworzą raczej niewielkie gospodarstwa domowe. Średnia wielkość gospodarstwa domowego osób w wieku 50-64 lata wyniosła 2,47, natomiast wielkość w grupie najstarszych respondentów (65 lat i więcej) nie przekroczyła dwóch osób (1,81). Dokładną charakterystykę struktury gospodarstw domowych, statusu mieszkania oraz miejsca zamieszkania zaprezentowano w tabeli 1.

Tabela 1

Charakterystyka grup wiekowych 50+ ze względu na strukturę ich gospodarstw domowych, posiadane mieszkanie oraz miejsce zamieszkania (% odpowiedzi)

Kryterium	Poziom	50-64	65+
Struktura gosp. domowego	Jednoosobowe	30,4	53,3
	Dwuosobowe (małżeństwo)	22,5	26,0
	Rodziec samotnie wychowujący dziecko	0,7	0,1
	Małżeństwo z dziećmi	10,3	0,2
	Inny rodzaj gosp. domowego	36,0	20,4
Miejsce zamieszkania	Niezabudowany teren wiejski	3,7	4,7
	Wieś lub małe miasto	43,8	43,5
	Średniej wielkości miasto	31,1	31,8
	Duże miasto lub jego przedmieścia	21,4	20,0
Status mieszkania	Własne mieszkanie/dom nieobciążone hipoteką	77,1	86,6
	Własne mieszkanie/dom obciążone hipoteką	2,7	1,4
	Mieszkanie wynajmowane za czynsz od prywatnego właściciela	1,4	1,9
	Mieszkanie socjalne / TBS / komunalne / kwaterunkowe/ spółdzielcze lokatorskie/ zakładowe wynajmowane za czynsz	16,8	8,3
	Mieszkanie udostępnione/użyczone za darmo	1,0	1,3
	Inne	1,0	0,4

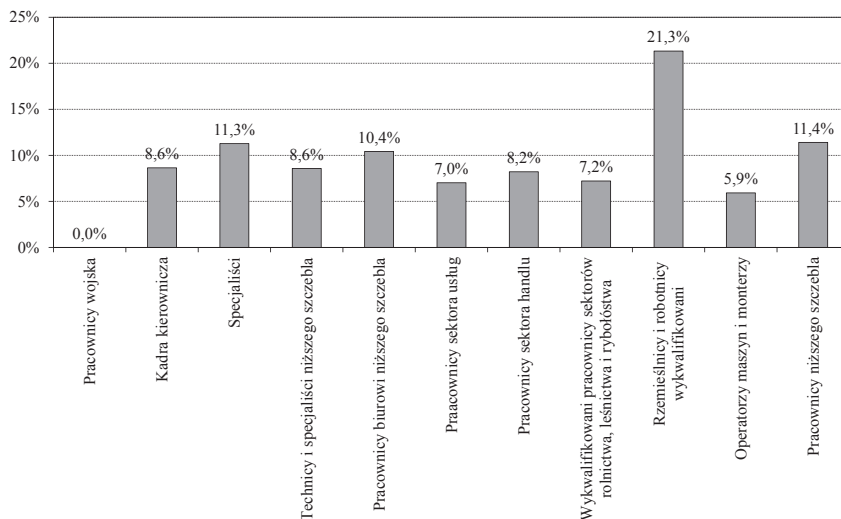
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania EQLS, <http://www.eurofound.europa.eu/surveys/eqls> [dostęp: 15.09.2014].

Osoby z grupy wiekowej 50-64 lata najczęściej deklarują wykształcenie średnie (38%) lub zawodowe (36%). W dalszej kolejności dość liczną grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym (16%). Najmniej liczną grupę tworzą osoby z wyższym wykształceniem (9%). Zbliżony odsetek osób z wyższym wykształceniem występuje w najstarszej grupie wiekowej (10%). W tej grupie dominujące jest wykształcenie podstawowe (44%). W dalszej kolejności można zauważyć, że co czwarta osoba ma wykształcenie średnie, zaś co piąta wykształcenie zawodowe. Odzwierciedleniem struktury wykształcenia młodszej grupy są deklaracje dotyczące obecnie wykonywanej pracy. Szczegóły w tym zakresie pokazano na wykresie 1. Pominięto na nim grupę wiekową 65+, gdyż tylko trzy osoby obecnie pracują. Dla tej grupy przygotowano wykres dotyczący wykonywanej pracy w przeszłości (por. wykres 2)

Osoby z grupy 50-64 lata pracują głównie w firmach w sektorze prywatnym (63%), zaś co trzeci badany związany jest z podmiotami sektora publicznego. Trzeci sektor jest reprezentowany przez 7% respondentów.

Wykres 1

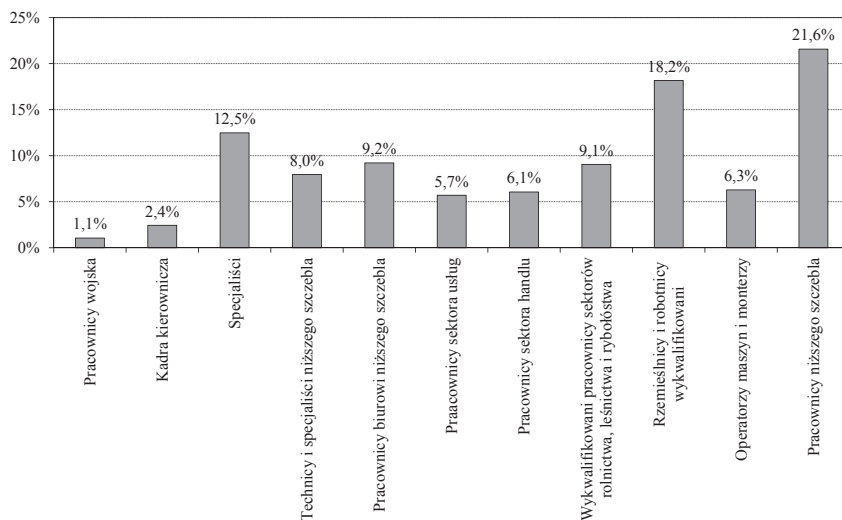
Rodzaj wykonywanej pracy w momencie przeprowadzenia badania (grupa 50-64 lata, % odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania EQLS, <http://www.eurofound.europa.eu/surveys/eqls> [dostęp: 15.09.2014].

Wykres 2

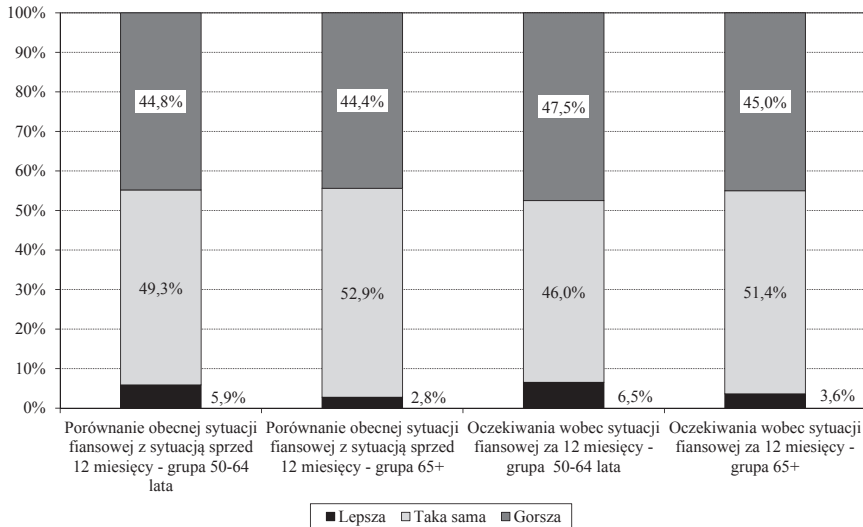
Rodzaj wykonywanej pracy w okresie poprzedzającym badanie (grupa 65+, % odpowiedzi)

Źródło: jak w wykresie 1.

Wykres 3

Subiektywna ocena obecnej i przyszłej sytuacji finansowej gospodarstwa domowego w grupach 50+

Źródło: jak w wykresie 1.

Rozkład deklarowanych dochodów gospodarstwa domowego¹ w grupie wiekowej 50-64 lata wskazuje na istnienie rozwarstwienia. Odsetek respondentów w pierwszej i czwartej grupie wyniósł po 29%. Do drugiej grupy zaliczonych zostało 22% respondentów z grupy. Najmniej liczna jest trzecia grupa, której wielkość nie przekracza 20%. Odwrotną sytuację można zaobserwować w najstarszej grupie wiekowej, w której skrajne grupy są mniej liczne niż grupy środkowe. Do największej, drugiej grupy zaliczonych zostało 36% respondentów, natomiast do trzeciej – 24%. Najmniejsze dochody (pierwsza grupa) zadeklarowało 21% grupy, zaś największe – 19%.

Respondenci z obu grup wiekowych raczej sceptycznie oceniają zmiany swojej sytuacji finansowej w ciągu 12 miesięcy poprzedzających moment badania (2012). W obu grupach zbliżony odsetek badanych twierdzi, że sytuacja nie uległa zmianie (50% w grupie 50-64 lata i 53% w grupie 65+). Natomiast po 44% respondentów z każdej z grup ocenia zmiany negatywnie. Ich prognozy dotyczące kolejnych 12 miesięcy nie wyrażają optymizmu. Większość respondentów oczekuje pogorszenia swojej sytuacji finansowej lub niezmienności sytuacji (por. wykres 3)

¹ W badaniach najniższy przedział dochodowy został określony jako „mniej niż 600 euro” (w ujęciu rocznym), zaś największy na poziomie „66 000 euro i więcej”.

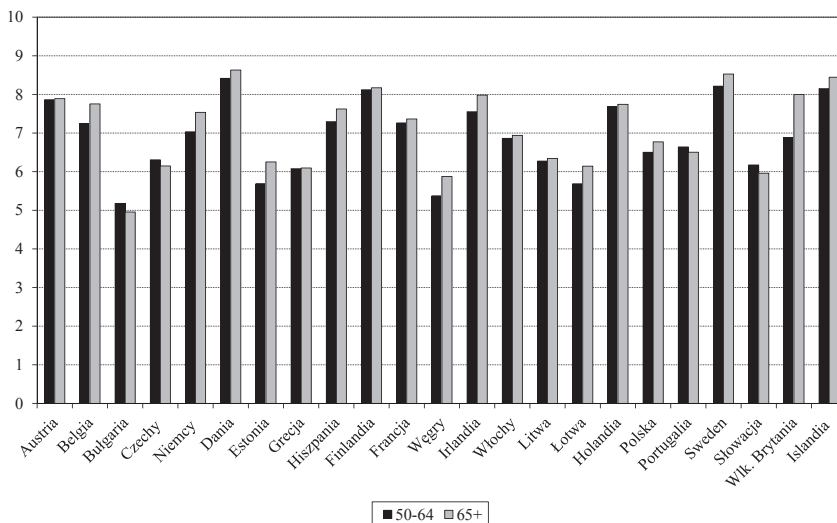
Analiza jakości życia osób starszych

Osoby w wieku 50+ są mniej zadowolone ze swojego życia niż osoby młodsze. Średnie wartości ocen wskazują, że najbardziej zadowoleni są najmłodsi respondenci (średnia wartość ocen wynosi 7,8), a jego poziom obniża się wraz z wiekiem badanych. Najniższy poziom satysfakcji z życia zaobserwowano w grupie 50-64 lata (średnia 6,5), nieco wyższy w grupie 65+ (średnia 6,77). Dodatkowo można zauważyć najwyższe na tle innych grup wartości współczynników zmienności. Dla obu grup mieszczą się one w przedziale 0,33-0,35.

Porównując wyniki dla analizowanych grup wiekowych z uzyskanymi wartościami z innych krajów objętych badaniem, można zauważyć różnice w poziomie satysfakcji między krajami Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej. Na tle krajów Europy Zachodniej poziom zadowolenia osób starszych w Polsce jest niższy. Odwrotna sytuacja jest w przypadku porównania wyników dla Polski z wynikami krajów Europy Środkowo-Wschodniej². Wyniki dla wybranych krajów zaprezentowano na wykresie 4.

Wykres 4

Poziom zadowolenia z życia w wybranych krajach europejskich (średnia ocena w skali 1-10)

Źródło: jak w wykresie 1.

W dalszej kolejności badani zostali również poproszeni o określenie poziomu zadowolenia z następujących aspektów życia: wykształcenia, pracy, poziomu życia, warunków miesz-

² Respondenci dokonywali oceny na bazie 10-stopniowej skali porządkowej, z opisem werbalnym punktów skrajnych (1 – bardzo niezadowolony, 10 – bardzo zadowolony).

kaniowych, życia rodzinnego, stanu zdrowia, życia towarzyskiego i sytuacji gospodarczej w kraju. Średnie oceny dla poszczególnych aspektów zawarto w tabeli 2.

Tabela 2

Poziom zadowolenia z różnych aspektów życia (średnia ocena w skali 1-10)

Poziom zadowolenia z:	Grupa 50-64	Grupa 65+
wykształcenia	6,09	6,18
obecnej pracy	7,14	6,56
obecnego poziomu życia	5,59	5,99
warunków mieszkaniowych	6,80	7,35
życia rodzinnego	7,13	7,39
stanu zdrowia	5,72	5,12
życia towarzyskiego	6,12	5,98
sytuacji gospodarczej w Polsce	3,58	3,96

Źródło: jak w tabeli 1.

Średnie oceny w grupie 50-64 wskazują, że największy poziom zadowolenia można zaobserwować w przypadku wykonywanej obecnie pracy (7,14) oraz życia rodzinnego (7,13). Na trzecim miejscu znajduje się zadowolenie z warunków mieszkaniowych (6,8). Na drugim biegunie znajdują się kwestie dotyczące sytuacji gospodarczej w Polsce (3,58). Zdecydowanie wyższe oceny możemy zaobserwować w przypadku najstarszej grupy. Respondenci z tej grupy są również najbardziej zadowoleni ze swojego życia rodzinnego (7,39) oraz warunków mieszkaniowych (7,35). Podobnie jak respondenci z poprzedniej grupy najmniej zadowoleni są z sytuacji gospodarczej kraju (3,96). W obu grupach wiekowych można zaobserwować dość niskie zadowolenie ze swojego stanu zdrowia.

Wyniki zadowolenia z życia znajdują odzwierciedlenie w poziomie szczęścia. Tak jak w przypadku satysfakcji z życia, największe poczucie szczęścia występuje w przypadku najmłodszych badanych (średnia 7,91). Najniższy poziom można zaobserwować w grupie 50-64 (6,75), a niewiele wyższy w grupie 65+ (6,86). Również w tym przypadku najstarsze grupy wiekowe charakteryzują się wysokimi na tle innych grup współczynnikami zmienności, co oznacza mocne zróżnicowanie wystawianych ocen.

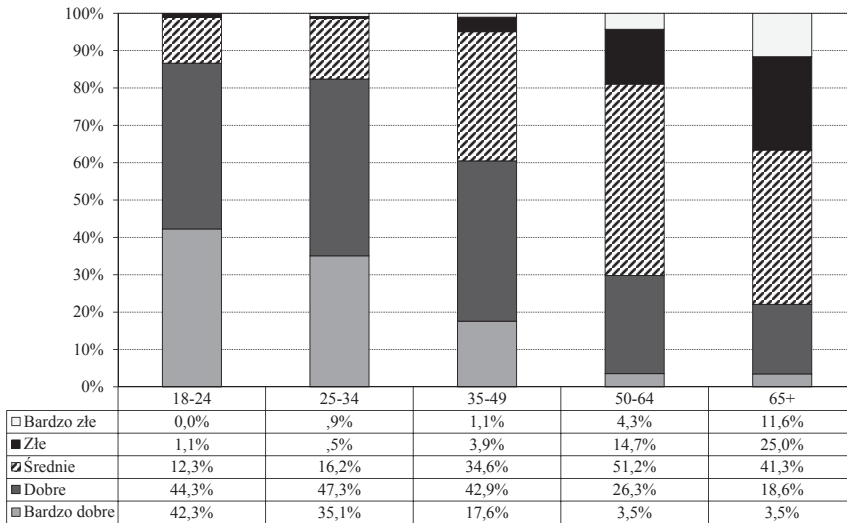
Niższy poziom zadowolenia i szczęścia może mieć swoje podłoże w m.in. subiektywnej ocenie własnego zdrowia. Można zauważyć, że osoby po 50. roku życia zaczynają narzekać na swoje zdrowie. Obniża się odsetek osób oceniających pozytywnie swój stan zdrowia na rzecz osób oceniających negatywnie (por. wykres 5).

Podstawową miarą subiektywnego dobrostanu psychicznego jest zadowolenie z życia, zaś jego uzupełnieniem może być doświadczanie różnych stanów emocjonalnych. Ponad połowa badanych deklarowała, że przynajmniej połowę czasu (czyli w ostatnich dwóch tygodniach przed badaniem) była wesoła, spokojna, pełna energii i nie miała problemów ze

snem. Dodatkowo z każdej analizowanej grupy wiekowej około 57% badanych deklaruje, że codzienne życie jest wypełnione rzeczami, które ich interesują. Trzeba też odnotować występowanie sytuacji, w których respondenci odczuwają smutek, przygnębenie czy samotność. Szczegółowy rozkład wyników zawiera tabela 3.

Wykres 5

Subiektywna ocena własnego stanu zdrowia (% odpowiedzi)

Źródło: jak w wykresie 1.

Ocena takiej sytuacji bez przyjętego punktu odniesienia nie jest rzeczą łatwą. Biorąc za punkt odniesienia grupę najbardziej zadowolonych Polaków (tj. grupę 18-24 lata) i porównując ją z grupą najmniej zadowoloną (tj. 50-64 lata), można zauważyć większy w grupie starszej odsetek deklaracji występowania negatywnych stanów emocjonalnych (przynajmniej połowę czasu). Poziom ich występowania w grupie 50-64 lata jest od trzech do sześciu razy większy niż w grupie 18-24 lata. Widoczne różnice występują również w przypadku pozytywnych stanów emocjonalnych. Deklaracje, że przynajmniej połowę czasu była wesoła, spokojna, pełna energii i nie miała problemów ze snem składa od 70% do 88% grupy respondentów w wieku 18-24 lata.

Deklarowany stan zdrowia oraz wiek zmuszają respondentów z grupy 50+ do korzystania z publicznej służby zdrowia. Należy stwierdzić, że nie mają dobrej opinii o jakości świadczonych usług. Średnia ocena dla grupy 50-64 wyniosła 4,39, a dla grupy 65+ wynosi 4,87. Natomiast gorzej oceniana jest jakość takich usług publicznych, jak państwowy system emerytalny czy mieszkania socjalne lub komunalne. W tych przypadkach średnia ocena jakości usług mieści się w przedziale od 3,28 do 4,38. Lepiej oceniane są usługi pu-

Tabela 3

Częstotliwość występowania różnych stanów emocjonalnych w grupie 50+ (% odpowiedzi)

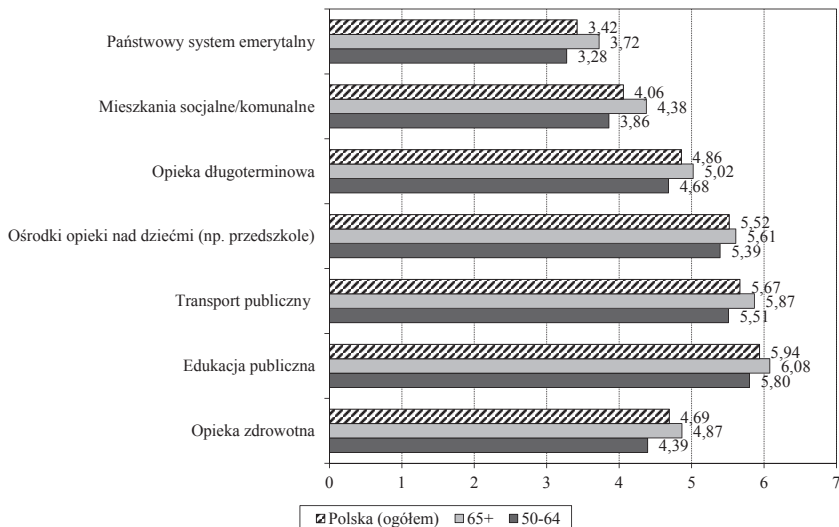
Rodzaje stanów emocjonalnych	Częstotliwość występowania	Grupa wiekowa		Rodzaje stanów emocjonalnych	Częstotliwość występowania	Grupa wiekowa	
		50-64	65+			50-64	65+
Czułem się wesóły i w dobrym nastroju	cały czas	7,1	8,7	Moje codzienne życie było wypełnione rzeczami, które mnie interesują	cały czas	6,6	11,1
	przez większość czasu	24,9	22,6		przez większość czasu	28,6	25,5
	ponad połowę czasu	27,1	29,7		ponad połowę czasu	22,5	20,2
	mniej niż połowę czasu	15,6	14,3		mniej niż połowę czasu	14,5	15,7
	czasami	20,0	17,3		czasami	21,0	20,2
	wcale	5,3	7,4		wcale	6,8	7,3
Czułem się spokojny i rozluźniony	cały czas	6,6	9,2	Czułem się bardzo spięty	cały czas	2,0	2,6
	przez większość czasu	26,8	24,1		przez większość czasu	9,1	5,8
	ponad połowę czasu	24,8	25,5		ponad połowę czasu	13,0	8,9
	mniej niż połowę czasu	15,9	17,1		mniej niż połowę czasu	12,5	14,3
	czasami	20,4	18,2		czasami	44,7	38,2
	wcale	5,6	5,8		wcale	18,7	30,1
Byłem aktywny i pełen energii	cały czas	6,9	8,4	Czułem się samotny	cały czas	2,7	5,1
	przez większość czasu	25,7	20,6		przez większość czasu	8,6	6,8
	ponad połowę czasu	26,8	23,4		ponad połowę czasu	8,4	8,8
	mniej niż połowę czasu	15,5	15,7		mniej niż połowę czasu	9,3	10,5
	czasami	18,4	18,9		czasami	30,5	33,9
	wcale	6,7	12,9		wcale	40,6	34,9
Obudziłem się świeży i wypoczęty	cały czas	6,8	9,2	Czułem się przygnębiony i smutny	cały czas	2,0	3,2
	przez większość czasu	25,7	22,0		przez większość czasu	7,8	6,0
	ponad połowę czasu	22,3	20,9		ponad połowę czasu	9,8	9,1
	mniej niż połowę czasu	15,7	18,2		mniej niż połowę czasu	10,4	10,7
	czasami	20,7	17,9		czasami	43,0	40,6
	wcale	8,7	11,7		wcale	27,0	30,4

Źródło: jak w tabeli 1.

bliczne w zakresie edukacji, transportu, opieki nad dziećmi czy opieki długoterminowej³. Szczegółowe wyniki dla poszczególnych grup wraz wartościami dla wszystkich badanych zawiera wykres 6.

Wykres 6

Ocena jakości usług publicznych w Polsce

Źródło: jak w wykresie 1.

Możliwość zaspakajania potrzeb jest uzależniona od poziomu uzyskiwanych dochodów. Oprócz oszacowania dochodów gospodarstwa domowego respondenci byli poproszeni o subiektywną ocenę poziomu osiągniętych dochodów poprzez odpowiedź na pytania dotyczące możliwości pokrycia wszystkich bieżących wydatków osiąganymi dochodami. Zdecydowana większość badanych wskazywała na trudność w tym zakresie. Czyniła tak ponad połowa badanych (58%) z grupy 50-64 lata oraz 65% grupy 65+. Należy zaznaczyć, że odsetek osób wskazujących na istnienie trudności w tym zakresie rośnie z wiekiem badanych. W najmłodszej grupie wyniósł on 40%, natomiast w grupie wiekowej 35-49 już 50%.

Problemy z wydatkami raczej nie dotyczą wydatków na zaspokojenie potrzeb takich podstawowych jak ogrzanie mieszkania do właściwej temperatury czy urozmaicone posiłki co drugi dzień. W takich przypadkach ponad 70% badanych z grupy wiekowej 50-64 oraz ponad 65% z grupy 65+ deklaruje możliwość realizacji takiej sytuacji. Kolejną sytuacją, w której osoby z analizowanych grup oświadczają o możliwości jej realizacji jest zaproszenie bliskich osób do domu na poczęstunek przynajmniej raz w miesiącu (70% grupy

³ Zawiera usługi dla osób zależnych od innych z powodu podeszłego wieku, przewlekłej choroby lub niepełnosprawności; usługi mogą być świadczone w domu lub instytucji opiekuńczej.

wiekowej 50-64 lata oraz 65% grupy 65+). Problemy pojawiają przy deklaracji możliwości kupowania raczej nowych niż używanych ubrań. W obu grupach wiekowych odpowiedzi rozkładają się niemal po połowie. Przewagę głosów wskazujących na niemożność realizowania określonej sytuacji można zaobserwować przy:

- wyjazdach raz w roku na tygodniowe wakacje (z wyłączeniem pobytu u krewnych) – niemożność realizacji takiej sytuacji deklaruje 64% grupy 50-64 oraz 75% grupy 65+;
- wymianie zużytych mebli - niemożność realizacji deklaruje 65% grupy 50-64 oraz 75% grupy 65+.

Podsumowanie

Zaprezentowane wyniki badań pokazują, że osoby z grupy 50+ są w mniejszym stopniu zadowolone ze swojego życia niż osoby młodsze. Deklarują również niższe poczucie szczęścia. W obu przypadkach można jednak zauważyć wysokie wartości współczynników zmienności, co wskazuje na znaczne zróżnicowanie udzielanych odpowiedzi. Zarówno wyniki prezentowanych badań, jak i wypowiedzi wskazują, że osoby starsze są bardziej zróżnicowane, niż wskazuje na to stereotyp starości. Z tego względu rozważając kwestię jakości życia osób starszych należy brać pod uwagę indywidualne aspiracje, nadzieje i oczekiwania wobec życia. Jakość życia ściśle wiąże się z pojęciem życiowej satysfakcji. Ludzie, których cechuje wysoka jakość życia, są zadowoleni i mają satysfakcjonujące relacje społeczne (Jones i in. 2003, s. 3-18).

Wśród różnych aspektów życia osoby starsze najbardziej zadowolone są ze swojego życia rodzinnego i warunków mieszkaniowych. Natomiast niski poziom satysfakcji można obserwować w przypadku stanu zdrowia i sytuacji gospodarczej kraju. Analizowana grupa wiekowa charakteryzuje się również częstszym występowaniem negatywnych emocji i mniejszym odsetkiem występowania pozytywnych emocji. Wśród przyczyn takiej sytuacji mogą być problemy z pokryciem wszystkich bieżących wydatków osiąganymi dochodami. Jednak należy podkreślić, że chociaż obiektywne warunki ekonomiczne i społeczne wpływają korzystnie lub niekorzystnie na odczuwanie jakości życia, to równie ważne, a nawet ważniejsze są przekonania, odczucia, dążenia i pragnienia jednostki związane z wartościami egzystencjalnymi i stopniem satysfakcji życiowej płynącej z ich realizacji. Istotne znaczenie ma umiejętność przystosowywania się do starości, oczekiwania, które osoba ma pod adresem własnego życia, zdolność zaakceptowania siebie w roli człowieka starego, a nade wszystko świadomość własnego wpływu na proces dokonujących się przemian. Jak twierdzi psycholog S. Steuden, to właśnie sam człowiek odpowiada za przebieg własnej egzystencji, nadawanie jej jakości i odkrywania sensu własnego życia (Steuden i in. 2006). Tak więc jednym z najważniejszych wyzwań, które stawia przed człowiekiem podeszły wiek jest świadomość możliwości wpływania na jakość własnego życia. Przekonanie to, niezależnie od przedziału wiekowego, pozwala na podjęcie działań nadających życiu sens, tym samym podnosząc jego jakość.

Bibliografia

- Borys T. (2008), *Propozycja siedmiu typologii jakości życia*, „Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu”, nr 22.
- Campbell A. (1976), *Subjective measures of well-being*, “American Psychologist”, Vol. 31 (2)
- Campbell A., Converse P.E., Rogers W.L. (1976), *The quality of American Life: perception, evaluation, and satisfaction*, Raseł Sage Foundation, New York.
- Dalkey N.C., Rourke D.L. (1972), *The Delphi procedure and rating quality of life factors*. University California, Los Angeles.
- Farquhar M. (1995), *Definitions of quality of life: a taxonomy*, “Journal of Advanced Nursing”, No. 22.
- Jones T.G., Rapport L.J., Hanks R.A., Lichtenberg P.A., Telmet K. (2003), *Cognitive and psychosocial predictors of subjective well-being in urban older adults*, “Clin. Neuropsychol”.
- Ostasiewicz W. (red.) (2002), *Metodologia pomiaru jakości życia*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Papuć E. (2011), *Jakość życia – definicje i sposoby jej ujmowania*, “Current Problems of Psychiatry”, Vol. 12, No. 2.
- Studen S., Marczuk M. (red.) (2006), *Starzenie się a satysfakcja z życia*, Wydawnictwo KUL, Lublin.
- Trzebiatowski J. (2011), *Jakość życia w perspektywie nauk społecznych i medycznych – systematyzacja ujęć definicyjnych*, “Hygeia Public Health”, tom 46(1).
- Wnuk M., Zielonka D., Purandare B., Kaniewski A., Klimberg A., Ulatowska-Szostak E., Palicka E., Zarzycki A., Kaminiarz E. (2013), *Przegląd koncepcji jakości życia w naukach społecznych*, “Hygeia Public Health”, tom 48(1).
- <http://sao.org.pl/news/134/starzenie-sie-spoleczenstwa-jest-nieuniknione.html> [dostęp: 15.09.2014].

Assessment of the Quality of Life of Elder People in Poland Based on the European Quality of Life Surveys

Summary

An aim of considerations is to present the selected objective and subjective determinants of the quality of life of elder people. The article is of the research nature. An object of the analysis is, *inter alia*, an overall assessment of satisfaction with life as well as various aspects thereof and the declared level of happiness. The article was prepared on the basis of findings of the European Quality of Life Surveys. In the research proceedings, there were also used the selected items of the literature available in the form of books and articles. The results of the carried out analyses indicate that individuals from the group 50+ are less satisfied with their life than younger people; hence they also declare lower sense of happiness. Among various aspects of life, elder people are the most satisfied with their family life and housing conditions. On the other hand, the low level of satisfaction refers to their health condition and assessment of the economic situation of the country. The analysed age group is also characterised by quite an often occurrence of negative emotions and relatively seldom of positive ones. Among many reasons for such feelings, of a substantial impor-

tance are economic determinants producing the elderly problems with covering of all current expenses with the incomes they receive, what causes anxiety and fear of their financial security.

Key words: quality of life, elder people, age group 50+, existing data.

JEL codes: A14, D12

Оценка качества жизни пожилых людей в Польше на основе *European Quality of Life Surveys*

Резюме

Цель рассуждений – представить избранные объективные и субъективные определители качества жизни пожилых людей. Статья имеет исследовательский характер. Предметом анализа является, в частности, общая оценка удовлетворения жизнью, разными ее аспектами, а также исповедуемый уровень счастья. Статью подготовили на основе результатов европейских обследований качества жизни, *European Quality of Life Surveys*. По ходу обследования использовали также избранные позиции литературы, доступной в виде книг и статей. Результаты проведенных анализов показывают, что лица из группы 50+ в меньшей степени довольны своей жизнью, нежели младшие лица, следовательно, они тоже заявляют о более низком ощущении счастья. В числе разных аспектов жизни пожилые люди наиболее довольны своей семейной жизнью и жилищными условиями, тогда как низкий уровень удовлетворения относится к состоянию здоровья и оценке экономического положения страны. Для анализируемой возрастной группы свойственно также довольно частое проявление отрицательных эмоций и относительно редкое положительное. В числе многих причин такого ощущения существенное значение имеют экономические обусловленности, предоставляющие пожилым людям проблемы с покрытием всех текущих расходов получаемыми доходами, что вызывает беспокойство и опасение о своей материальной безопасности.

Ключевые слова: качество жизни, пожилые люди, возрастная группа 50+, уже имеющиеся данные.

Коды JEL: A14, D12

Artykuł nadesłany do redakcji w listopadzie 2014 roku

© All rights reserved

Afiliacja:

dr Krzysztof Błoński

dr hab. Jolanta Witek

Uniwersytet Szczeciński

Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania

Instytut Zarządzania i Marketingu

Katedra Marketingu

ul. Mickiewicza 64

71-101 Szczecin

tel.: 91 444 19 85

e-mail: kblonski@wneiz.pl

e-mail: jwwitek@wneiz.pl